

felelő magyar végződések azonos gyakorisági szinten akarnánk tanítani, rendkívül megnehezítenénk az indulást; az olaszban természetesen magasabb gyakoriságú a létige, s az "avere" is túl korán kerül elő ahhoz, hogy a magyar "nekem van" típusú szerkezetet is belezsúfoljuk az első szövegbe. Más a megterheltsége az olaszban a "fare", "csinálni", "tenni", "stare" "valahol lenni", "dare", "adni" és "prendere", "fogni", "venni" igéknek, mint a magyarban, mert számos olyan szerkezetben vesznek részt, amelyek helyett a magyar külön igét használ stb.

E lényeges eltérések ellenére is menti azonban valami az olasz gyakorisági szótár alkalmazását, nevezetesen az, hogy szövegeink olasz anyanyelvűek számára készülnek, akik kezdetben magyar nyelven is úgy próbálják kifejezni gondolataikat, hogy lefordítják anyanyelvük leggyakrabban használt elemeit. (...)

(1981.)

S z ő n y i György Imre

Mit tanítsunk felsőbbéves magyar szakos külföldi hallgatóknak ?

Egyetemi tanszékeken, ahol a magyar nyelv oktatása felsőfokú szinten, a magyar filológia oktatásának részeként épül a tananyagba, az anyanyelvi lektor feladata is sokkal nehezebb és differenciáltabb, miúgyha csak egyszerű nyelvoktatásról lenne szó. A fő problémát természetesen nem a nyelvi tudás megalapozása okozza - az, ha úgy tetszik rutin feladat - hanem az

a tény, hogy még a felsőbbévesek nyelvismeret szintje sem tökéletes - hiszen többségük nem tudott magyarul az egyetemre való beiratkozása előtt - s ebben a tanítási szakaszban már ötvözni kell a magyar szintű nyelvtanítást a speciális terminológiák kialakítását elősegítő országismereti, kulturális témákkal is. Mindezek a problémák természetesen azokon a külföldi magyar tanszékeken jelentkeznek, ahol a diákok többsége nem magyar anyanyelvű, s ahol a program célja nem magyartanárok képzése a magyar kisebbség számára, hanem filológiai oktatás a magyar kultúra iránt tudományos szempontból érdeklődő, de arról, valamint a nyelvről korábban mit sem tudó hallgatóknak.

A Varsói Tudományegyetem Magyar Tanszéke meglehetősen egyéni arculatú kultúránk előretolt állásai között, ugyanis itt a hallgatók nem magyar anyanyelvűek és többségük, amikor megkezdni tanulmányait, nem is tud magyarul. A tanszék mérete, a könyvtár nagysága, a hallgatók száma viszont inkább a szomszéd országok, Pozsony, Kolozsvár magyar tanszékeivel rokonítja. Jelenlegi problémafelvetésemben ez a tény a tankönyvellátással, a részképzéssel kapcsolatban jelentkezik - ugyanis a varsói magyar tanszéken, az 1980/81-es tanévben, a kétévenként indított három évfolyamon hatvan diák tanult magyar filológiát! A speciális helyzet ellenére ... - problémáim nagy része azonban közös a más egyetemeken működő magyar lektorokéival is.

Bár a felsőbbéves hallgatók magyar nyelvi képzésének problémáiról szeretnék beszélni, röviden érdemes áttekinteni mind az öt évfolyam nyelvi képzési tervét, valamint azokat a segédanyagokat, amelyek - többnyire elvileg, kisebb részben gyakorlatilag is - rendelkezésünkre állnak.

Az első két év tantervi feladata a magyar nyelv alapjainak megbízható elsajátíttatása, megszilárdult

beszédalgoritmusok kialakítása, s természetesen a magyar kiejtés hibátlanná tétele. Ehhez az alaptanfolyamot jól szolgálhatja a NEI Színes Magyar Nyelvkönyve a munkafüzettel. Korábban a régi ötkötetes változatot használtuk, ami viszont csak módosításokkal, kiegészítésekkel volt alkalmazható. E nyelvkönyv anyagát jól tudtam kiegészíteni a washingtoni Foreign Service Institute Hungarian Basic Course nyelvkönyvének intonációs és szituatív drilljeivel; (kiejtési gyakorlatokként) Weöres és Tamkó Sirató gyermekversekkel, valamint fényképalbumokkal, illusztrációs anyaggal.

Differenciálódik a lektor feladata a harmadik és negyedik évfolyamon, ahol a tantárgy célja a megszerzett nyelvi alapismeretek megerősítése és magas szintre emelése; középfokú beszéd- és íráskészség kialakítása, valamint a hungarológia tudományai (irodalom, nyelvészet, történelem) szakterminológiájának megismertetése. Alaptanfolyamként itt az Anyanyelvi Konferencia Hogyan mondjuk helyesen című tan könyve kínálkozna, hiszen ez olyan tanulók számára készült, akik már valamennyire tudnak magyarul. A harminc nagyterjedelmű számos kiegészítő feladattal ellátott lecke elegendő törzsanyagot tartalmaz a harmadik és negyedik évre. Ebben az időben már lényeges olyan önálló munka megkezdése is, amelynek során a hallgatók önállóan ismertetnek rövidebb cikkeket (általában a Magyarország folyóirat írásait használtuk), azt szótárazzák, arról vitatkoznak stb. Segédanyagokként itt haszonnal dolgoztam az Ablak-zsiráf képes gyermekenciklopédiából, a Tanuljunk magyarul! általános iskolások részére készült nyelvkönyvből. Hernádi Sándor nyelvművelő munkáiból. az országismereti témaköröknél pedig olyan kismonográfiákat vettek kézbe a hallgatók. mint az Unger-Szabolcs

Magyarország története; Szerb Antal Magyar irodalomtörténete, a Képes Történelem, Képes Földrajz stb. kötetei.

Még az ötödéven sem fölöslegesek a magyar nyelvi órák. Itt a feladat magasszintű nyelvi tudás kialakítása és szintentartása, nyelvművelés, valamint a hungarológiai tantárgyak egyes témaköreinek magyar nyelven való feldolgozása, tekintve, hogy gyakorlatilag minden tantárgy oktatása - a lektori órák kivételével - lengyelül folyik.

A változatos tantervi célok ellenére sem szükségtelen még ötödéven sem valamilyen alaptanfolyam bevezetése, amely egy cikkszemelvény-válogatás, megfelelő nyelvtani gyakorlatokkal ellátva. Emellett az órák nagy részben a hallgatók önálló munkájára épülnek, amelyek alapját a magyar kultúra kezikönyvei (A magyar irodalom története; Magyarország története; művészettörténeti és néprajzi monográfiák) képezik. A szókincsbővítésben felhasználjuk a Magyar szinonimaszótárt és az Idegen szavak és kifejezések szótárát is.

E teljesnek látszó anyag és tanterv, valamint a számos segédanyag ellenére sem mondhatjuk, hogy a külföldi egyetemisták nyelvi képzése problémamentes. A gondok felsorolásának elejére kívánczik a tankönyvkérdés, ezen belül is a két alprobléma: miből tanítunk és hogyan szerezzük be ezeket a könyveket.

A tankönyvek összeválogatása ma már szerencsére a kisebb probléma. Lektori óránál célszerű nem a célországban előállított nyelvkönyveket, egyetemi jegyzeteket használni, hanem olyanokat, amelyek egynyelvűek, és a tanítandó nyelv országában készültek. A hetvenes években Magyarországon számos tankönyv megjelent, némelyik közülük igen magas színvonalú, s eredményesen használja fel a nagy világnyelvek egynyelvű tanköny-

veinek - Alexander, Mauger, Schulz-Griesbach -eredményeit. A pálmát az alapfokú oktatásra készült Színes magyar nyelvkönyv viszi el, de mint a varsói tanterv ismertetéséből kiderült, magasabb szintű nyelvi képzéshez is található tankönyv, mint pl. az Anyanyelvi Konferencia kézikönyve.

A kép látszólag rózsás színeit nagyban elsötétíti az a tény, hogy a mondott tankönyvek jószerivel beszerezhetetlenek - Magyarországon is, nem beszélve a külföldi munkahelyekről. Jellemző tény, hogy ezek a tankönyvek általában egy-egy intézmény megrendelésére, speciális céllal készültek, s példányszámuk általában kicsiny. Ezek a megrendelő szervek mind intézményesen, de önállóan foglalkoznak a magyar nyelv tanításával. - Debreceni Nyári Egyetem, Anyanyelvi Konferencia, Nemzetközi Előkészítő Intézet stb. -, s úgy tűnik, hogy még mindig kevés a kooperáció és az igények koordinálása közöttük.

Különösen nehéz a helyzet a külföldi magyar tanszékeken, hiszen mi intézményesen nem vagyunk kapcsolatban egyik fent említett szervezettel sem, könyvvásárlási valutakereteink rendkívül limitáltak, s a tankönyvrendelés is szervezetlen. Jogos kérdés lehet, hogy vajon a minisztérium feladata kell-e, hogy legyen a külföldi tanszékek tankönyvvel, segédanyagokkal való ellátása? Egy lengyel példát szeretnék idézni: Ott a Polonikum nevű intézet koordinálja a lengyel nyelv és kultúra oktatását az egész világon, mindenholhoz zájuk lehet fordulni módszertani, vagy egyéb kívánságokkal. Nagyon hasznos lenne Magyarországon is egy ilyen központ, amelynek egyelőre a koordinációs szerepet kellene ellátnia, vagyis segítenie az oktatási segédanyagok, tankönyvek külföldre juttatásában, illetve a tájékoztatásban, hogy milyen anyagok állnak rendelkezésre egyáltalán. Egy későbbi fázisban aztán ön-

álló költségvetést is kaphatnának, hogy a könyvek megvásárlását is intézhessék.

A külföldön tanuló magyar szakosok legnagyobb része a nyelvtanulásra és szakmai orientálódásra a részképzés, amely féléves magyarországi tartózkodást jelent. A tapasztalat szerint a részképzés azonban szinte nem olyan hatásokkal dolgozik, mint azt várni lehetne. Ennek oka elsősorban az, hogy a részképzés foglalkozásainak összeállítói nem veszik figyelembe azt a tényt, hogy a külföldi hallgatók nyelvi szintje nem azonos a magyar anyanyelvűekével, de azt sem, hogy tárgyi tudásuk nem hasonlítható össze az itthoni tanulókéval. Bármily szomorú is, de egy végzős varsói magyar szakos hallgató irodalmi és nyelvészeti tudása legjobb esetben egy magyar érettségiző ismereteihez hasonlítható, s ehhez járulnak még a nyelvi nehézségek. Ilyen körülmények között viszont idealizmus elvárni, hogy a részképzésen részt vevő hallgatókat lekösse az átlagos egyetemi előadás, vagy szeminárium, amelyre "érdeklődésük alapján" beosztják őket. Ezek a hallgatók nagyon is speciálisan megtervezett oktatást igényelnének, az otthoni egyetemhez hasonló szigorúsággal számon kérve eredményeiket, s az egész tananyagot úgy kellene előadni, hogy nyelvi szintjüknek is megfeleljen. Természetesen a részképzősöknek egyéni programok szerint is kell dolgozniuk, de ezt a programot, s a vezető tanárral való konzultációt is csak a fenti szempontok figyelembevételével szabad összeállítani.

Csak két problémát emeltem ki a külföldi magyar szakos egyetemisták képzésével kapcsolatosan. Ez a kettő azonban számos más, részproblémához is elvezet. A tankönyvellátás kapcsán azonnal fölmerül a többi segédanyagok, nagszalagok, szemléltetőeszközök, szöveggyűjtemények gondja is, hiszen Varsóban például a magyar gimnáziumi irodalmi szöveggyűjteményeket használják egyéb

híján. Egy másik probléma azokat érinti, akik a magyar irodalommal, vagy nyelvészettel akarnak foglalkozni, de olyan szempontok szerint, amelyek nem teszik nélkülözhetetlenné a magyar nyelvtudást. Vajon elegendő számban állnak-e rendelkezésre olyan világnyelveken kiadott kézikönyvek, amelyek kultúránkat, vagy társadalomtudományunk eredményeit ismertetik a világgal?

Magyarországon már kialakultak a fórumok, ahol a hazánk iránt érdeklődő külföldi tájékozódást nyerhet, de az sem lehet közömbös azonban számunkra, hogy a külföldi egyetemeken milyen képet alakítanak ki rólunk.

(1981.)

B r a t i n k a József

Magyar nyelv kezdőknek - franciául

Amikor hozzászólásomra készültem, azt a kérdést tettem fel magamnak: mi volna az a téma, amely a lektori konferencia érdeklődésére leginkább számot tarthat; és másfelől, amely a magam munkájáról, tapasztalataimról vagy éppen gondjaimról is képet tud adni. Választásom a kezdő nyelvoktatásra és egy hozzá kapcsolódó kísérletre esett. Magyarázatul csak annyit: itt, a nyelvtanulás első fázisában dől el sok minden a továbbiakra nézve is; ez látszik a legkönnyebbnek, tehát itt kell a legkörültekintőbben eljárunk.

Néhány szót munkahelyemről: a hozzávetőlegesen másfél évtizede fennálló "egyszemélyes" lille-i magyar lektorátus egy tekintélyes nyelvi tanszék, közelebbről